

Nr 1*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motion
angående riksdagens revisorers verksamhet.*

I den vid 1965 års riksdag väckta motionen nr 178 i andra kammaren av herr *Lundberg* hemställs *dels* »att riksdagen måtte besluta att instruktionen och arbetsordningen för riksdagens revisorer ändras på ett sådant sätt att suppleant äger rätt att deltaga i sammanträdena på samma sätt som i riksdagens utskott, att arvodena, om särskild ersättning för revisionsarbetet anses skola utgå, skall jämkas och anpassas därtill och att utskottet måtte vidtaga författningsändringar med hänsyn till ett positivt beslut», *dels ock* »att riksdagen genom konstitutionsutskottet eller Kungl. Maj:t måtte utreda frågan om inrättande av ett permanent riksdagens revisionsutskott och inkomma med de förslag vartill utredningen kan föranleda».

Motionens behandling har uppskjutits till innevarande års riksdag.

Gällande ordning

De grundläggande bestämmelserna om riksdagens revisorer återfinns i § 72 *riksdagsordningen*. Där stadgas till en början, att riksdagen skall årligen inom sex dagar efter dess öppnande förordna tolv revisorer, vilka till halva antalet utses av vardera kammaren, med uppgift »att enligt regeringsformen och särskild instruktion granska statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning». Hänvisningen till regeringsformen torde endast innebära ett understrykande av revisorernas plikt att beakta dess stadganden. Några särskilda föreskrifter om revisorerna innehåller inte regeringsformen; det enda stadgande som ger en antydning därom är § 107 vilken i tredje stycket talar om den av revisorerna förrättade »generella översikt av statsmedlens utdelning».

Den nämnda paragrafen i riksdagsordningen utsäger i övrigt väsentligen följande. Revisor utövar sin befattning till dess nytt val av revisorer förrättats. För varje revisor väljs en suppleant. Revisorerna väljer inom sig en ordförande, som vid paria vota har utslagsröst. Slutligen stadgas att »de anmärkningar, som revisorerna finna sig befogade att framställa, skola, sedan förklaringar däröver inkommit, av riksdagen överlämnas till vederbörande utskotts granskning och vidare behandling».

De angivna bestämmelserna innebär att till revisor kan väljas även annan

än riksdagsledamot. Denna möjlighet begagnas emellertid regelmässigt inte. Vid revisorsvalen följs i praxis principerna att partigrupperna nominerar revisorer efter anciennitet och att omval i allmänhet sker endast en eller två gånger.

Den för revisorerna enligt riksdagsordningen utfärdade *instruktionen* tillkom år 1925 men har därefter vid flera tillfällen underkastats ändringar, särskilt omfattande år 1949. Den är uppdelad på fyra avdelningar, varav den första innehåller gemensamma bestämmelser och de övriga särskilda bestämmelser angående revisionen av statsverket, riksbanken och riksgäldskontoret.

De gemensamma bestämmelserna innehåller bl. a. följande. Utöver ordförande skall även väljas vice ordförande (§ 1). Revisorerna sammanträder på kallelse av ordföranden (§ 2). De kan till befordran av revisionens skyndsamma gång sammanträda på avdelningar för ärendenas beredning, men varje förslag, som väcks på sådan avdelning, skall till avgörande föredragas i plenum (§ 4). Till revisorernas förfogande står ett av dem i enlighet med särskild personalförteckning tillsatt kansli under ledning av en kanslichef, varutöver i mån av behov särskilda sakkunniga kan anlitas (§ 5). Särskilda berättelser över revisionen beträffande statsverket, riksbanken och riksgäldskontoret skall avges den 15 december, dock att revisorerna må, om de anser särskild anledning föreligga, före nämnda dag avge berättelse i visst ämne (§ 6). Revisorerna äger, efter beslut i plenum, endera samfällt eller genom avdelning eller särskilt utsedda delegerade eller ombud företaga besök hos eller resa till allmänt verk eller inrättning (§ 7). Om suppleanter innehåller instruktionen (§ 9) bestämmelser som skiljer sig från vad som gäller för riksdagens utskott, oaktat de grundläggande bestämmelserna i riksdagsordningen är lika. Sålunda skall suppleant endast inkallas då det »uppkommer hinder för revisor att delta i revisionen», vilket innebär att den ordinarie revisorn inte kan återtaga sin plats sedan suppleant en gång inkallats. Om »tillfällig ledighet» för revisor föreskrivs endast att framställning därom skall göras hos revisorerna; suppleant skall ej inkallas under sådan ledighet. Särskilda ersättningsregler gäller vidare enligt instruktionen (§ 10). Sålunda utgår arvode med 2 970 kronor årligen till revisor, som är bosatt i Stockholm, och med 3 720 kronor till annan revisor. Ordföranden och vice ordföranden erhåller särskilt arvode med 500 kronor för år. Vidare gäller vissa traktaments- och reseersättningsregler, som här kan förbigås.

Om revisionen av »statsverket» stadgas i instruktionen att revisorerna vid sin granskning skall »tillse allt som till ett tillförlitligt omdöme om statsverkets tillstånd och förvaltning kan anses erforderligt; och böra revisorerna, utan att, så vitt omständigheterna medgiva, förbigå detaljerna, huvudsakligen granska dispositionerna, förvaltningen och resultaten på det hela» (§ 13). I praxis har, till följd av statsförvaltningens ökade omfattning, räkenskapsgranskning alltmer skjutits i bakgrunden. I stället har strävan va-

rit att upptaga spörsmål av mera generell och principiell karaktär. Sedan gammalt har revisorerna också ansett sig oförhindrade att behandla förhållanden inom statsförvaltningen som befunnits anmärkningsvärda, även om de inte direkt avsett den finansiella förvaltningen.

De särskilda bestämmelserna om revisionen av riksbanken och riksgäldskontoret kan i detta sammanhang förbigås.

Enligt bemyndigande i instruktionen (§ 4) har revisorerna antagit en särskild *arbetsordning*. I denna föreskrivs bl. a., att revisorerna skall fördela sig på tre avdelningar om vardera fyra ledamöter med en ärendefördelning som besluts i plenum (§ 5), varje revisor dock obetaget att väcka förslag om granskning av ärende, oavsett till vilken avdelning detsamma kan komma att hänskjutas (§ 7).

Om *riksdagsbehandlingen av revisionsberättelserna* må följande antecknas. De som avser riksbanken och riksgäldskontoret granskas av bankutskottet som avger utlåtande till riksdagen med uttalande huruvida ansvarsfrihet bör beviljas fullmäktige eller ej, varom riksdagen besluter. Av revisionsberättelsen rörande statsverket överlämnas ett exemplar till regeringen, som infortrar förklaringar från de av revisorernas anmärkningar berörda verken och befattningshavarna. Berättelsen och förklaringarna hänvisades tidigare av riksdagen till statsutskottet, men med början vid 1964 års riksdag har remiss i stället skett av varje punkt till det utskott, under vars handläggning den sakligt sett hemmahör. Utskottsbehandlingen utmynnar allt efter omständigheterna i hemställen endera om framställning till regeringen eller om att anmärkning — såsom oberättigad eller därför att den redan föranlett rättelse eller på annan grund — inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd. Regeringens åtgärder i anledning av mottagna riksdagsskrivelser redovisas för följande riksdag i samband med den allmänna redovisningen av handläggningen hos regeringen av riksdagens skrivelser.

Slutligen må nämnas att föreskrifter om *skyldighet att tillhandahålla revisorerna handlingar och upplysningar* lämnas i en kungl. kungörelse från år 1949.

Reformer och reformförslag under senare år

Riksdagens revisorer i nuvarande betydelse av ett organ med uppgift att granska ej endast riksbankens och riksgäldskontorets förvaltning utan även statsverket i övrigt tillkom genom 1810 års riksdagsordning. Deras verksamhet och arbetsmöjligheter begränsades länge genom uppdragets karaktär att avse endast en tidsbestämd revisionsförrättning. Sålunda gällde ända till år 1925, att revisionen inte fick pågå längre än två månader, en tid som nämnda år utsträcktes till tre månader. Vid 1937 års riksdag möjliggjordes för revisorerna genom ändring av deras instruktion att utse sekreterare och

planlägga arbetet redan vid ett konstituerande sammanträde, innan själva revisionsförrättningen tagit sin början. Genom reformer år 1949, omfattande såväl grundlagsändringar som en tämligen genomgripande omarbetning av instruktionen, omvandlades revisionen till ett permanent organ med fast kansli; den är därefter att anse som ett riksdagens verk.

I detta sammanhang torde det vara tillräckligt att anteckna huvudpunkterna i 1949 års reformer och i de reformförslag som därefter framkommit, främst genom författningsutredningen.

I sin berättelse om statsverket framförde 1946 års revisorer vissa önskemål om reformer beträffande revisionens arbete. Vid sin granskning av berättelsen fann statsutskottet vid påföljande års riksdag, att vad revisorerna anfört var av sådan betydelse att en översyn av bestämmelserna rörande revisionsverksamheten borde komma till stånd. Med bifall till utskottets hemställan uppdrog riksdagen åt riksgäldsfullmäktige att föranstalta om en skyndsam utredning i ämnet. Fullmäktige tillsatte för ändamålet en kommitté, vilken antog benämningen 1947 års revisionsutredning. Denna avgav ett betänkande, som blev föremål för behandling av 1948 års riksdag. Beredningen uppdelades mellan konstitutions- och statsutskotten, vilka båda, med understrykande av det angelägna i att en effektivisering av revisionen kom till stånd, i huvudsak tillstyrkte utredningens förslag. Riksdagen följde utskotten. Då grundlagsändringar blev erforderliga, kunde reformerna slutligt genomföras först år 1949. De innebar huvudsakligen följande, redovisat efter de båda utskottsbetänkandena år 1948.

Konstitutionsutskottet (bet. nr 16) uttalade sig särskilt på tre punkter. Till en början tillstyrktes utredningens förslag, att val av revisorer skulle förrättas samtidigt med utskottsvalen, till vinnande av att kansliet skulle kunna påbörja förberedelserna för revisionen omedelbart i riksdagens början. Vidare förordade utskottet, i likhet med utredningen, att riksdagsordningens dåvarande begränsning av varje revision till att avse »ett räkenskapsår» skulle utgå. Ytterligare föreslog utskottet, som på denna punkt gick utöver utredningens förslag, att genom en jämkning av riksdagsordningens stadgande skulle öppnas möjlighet för revisorerna att vid sidan av sin årliga berättelse inkomma med framställningar till riksdagen om och när särskild anledning gjorde det påkallat.

Statsutskottet (utl. nr 42) handlade bl. a. den viktiga frågan om inrättande av ett fast kansli för revisorerna och tillstyrkte i denna del utredningens förslag. Ytterligare tre reformfrågor upptogs av utskottet, vilka bör här nämnas. Till en början anslöt sig utskottet till utredningens mening, att bestämmelserna om skyldighet för statsmyndigheter och andra att tillhandahålla revisorerna uppgifter m. m., vilka då var spridda i ett flertal olika författningar, borde sammanföras, så som skedde genom 1949 års ovannämnda kungörelse. Vidare tillstyrkte utskottet utredningens förslag, att riksdagen borde hos Kungl. Maj:t anhålla om meddelande till följande riksdag om de

åtgärder som föranletts av en riksdagsskrivelse i anledning av revisorernas berättelse. Slutligen underströk utskottet utredningens uttalanden rörande rekryteringen av revisorer och anförde, att revisorer med intresse och fallenhet för uppdraget borde ha utsikter att få sina mandat förnyade utan att hindras av tillämpad praxis att omval inte skedde mer än ett visst antal gånger.

Det må här även antecknas, att frågan om de särskilda ersättningsreglernas utformning behandlades vid 1949 års riksdag, varvid de bestämmelser fastlades som allttjämt gäller.

Under tiden efter år 1949 har reformfrågor rörande revisionen aktualiserats i riksdagen väsentligen vid två tillfällen.

Vid 1958 års A-riksdag väcktes motioner med hemställan om utredning rörande sättet att utse revisorer. Motionärerna vände sig mot den allttjämt tillämpade praxis att nominera revisorer efter anciennitet och medge omval endast en eller två gånger. Konstitutionsutskottet uttalade i avgivet utlåtande (nr 3), att frågan skulle bli behandlad av författningsutredningen och att en särskild utredning därför inte var påkallad. Motionerna avslogs.

I en motion vid 1959 års riksdag hemställdes om sådan ändring i riksdagsordningen, att lagstiftningsfrågor, som upptages av revisorerna, bleve hänvisade till vederbörande fackutskott i riksdagen. I sitt utlåtande (nr 4) uttalade konstitutionsutskottet, att dåvarande ordning för behandling i riksdagen av revisorernas berättelse rörande statsverket inte var helt ändamålsenlig, men att någon reform inte borde då genomföras med hänsyn till författningsutredningen. Motionen avslogs. — Som ovan nämnts har sedermera ett ändrat remissförfarande enligt den ifrågavarande motionärens intentioner kommit till stånd.

Riksdagens revisorer behandlades sedermera, om än kortfattat, av *författningsutredningen* i dess år 1963 avgivna betänkande med förslag till ny regeringsform (SOU 1963:17, s. 468 ff). Inledningsvis uttalade utredningen, att det syntes angeläget att revisionen bedrivs så att den fungerar som ett betydelsefullt aktivt organ för riksdagens kontrollmakt. Därigenom kan revisorerna, framhöll utredningen, inte bara verka som ett värdefullt komplement till den under regeringen sorterande revisionsverksamheten utan även utgöra en viktig informationskälla för riksdagen beträffande förhållandena inom statsförvaltningen. Om utredningens närmare förslag och synpunkter i fråga om revisionen må följande här antecknas.

Enligt utredningens bestämda uppfattning har de omständigheterna, att revisorerna väljs efter anciennitet och att omval i allmänhet sker bara en eller högst två gånger, inte varit ägnade att befrämja effektiviteten i revisionsarbetet. Utredningen har därför föreslagit, att revisorerna skall utses för hel valperiod, dvs. fyra år. Även med denna förlängda mandatperiod bör möjlighet till omval finnas och utnyttjas. Den ökade kontinuitet, som sålunda vinnas, bör bidra till att stärka revisionens effektivitet. För att detta

syfte skall uppnås är det enligt utredningens mening också betydelsefullt, att revisorerna inte utses efter anciennitet utan med hänsyn enbart till vederbörandes lämplighet för uppdraget. Vidare framstår det enligt utredningens mening som angeläget, att de som utses till revisorer verkligen har möjlighet att ägna erforderlig tid åt uppdraget. Till revisorer utsedda personer bör därför inte i högre utsträckning åläggas eller åta sig andra tidskrävande uppdrag inom riksdagsarbetet. Liksom hittills bör till revisor kunna utses även annan än riksdagsledamot.

Utredningen ifrågasätter ingen ändring däri, att revisionen inte är knuten till visst räkenskapsår. Likaså bör revisorerna som för närvarande, med hänsyn till angelägenheten av viss arbetsrytm i revisionsverksamheten, i första hand en gång varje år till riksdagen avge berättelse över sin verksamhet, särskilt för riksbanken, för riksgäldskontoret och för granskningsverksamheten i övrigt. I likhet med vad som nu gäller bör möjlighet finnas för revisorerna att även eljest, när skäl därtill föreligger, meddela riksdagen vad de vid sin granskning funnit förtjäna uppmärksamhet. Det är enligt utredningens mening angeläget, att denna möjlighet utnyttjas.

Vad utredningen i övrigt anfört om revisionen torde här kunna förbigås som väsentligen avhängigt av dess förslag i fråga om riksdagens arbetsformer.

Motionen och remissyttrande av revisorerna

I motionen hemställes dels om ändrade regler rörande suppleanter och arvoden, dels om en allmän översyn av revisionen. I fråga om suppleanterna förordas, att dessa skall genom ändring i instruktionen ges samma ställning som suppleanterna i riksdagens utskott. De bör sålunda få rätt att inträda i ordinarie revisors ställe även vid tillfälligt förfall. Som en konsekvens av en sådan reform måste arvodesbestämmelserna ändras. Motionären framhåller också, att arvodesfrågan bör upptagas till prövning med hänsyn till att riksdagsarvodena justerats; beaktas bör emellertid att arvode ej utgår för utskottsarbete. Dessa smärre reformer är emellertid inte tillfyllest. Enligt motionärens mening bör den statliga förvaltningens starka expansion föranleda, att revisionen utbyggs och görs mera effektiv. Detta synes böra ske genom att revisionen ombildas till ett ständigt utskott, arbetande året om och kommunicerande direkt med riksdagen som övriga utskott.

Över motionen har inhämtats *remissyttrande* av 1965 års revisorer. Detta fogas som bilaga till detta utlåtande. Innehållet är i huvudsak följande.

Revisorerna tillstyrker den av motionären förordade reformen beträffande suppleanterna, ehuru den anges komma att medföra vissa praktiska svårigheter. Likaså finner revisorerna en översyn av arvodesbestämmel-

serna påkallad. Därvid bör övervägas inte bara beloppen utan även om års- eller sammanträdesarvodet bör utgå eller en kombination av bådadera.

Revisorerna har vidare funnit påkallat, att en särskild utredning tillsätts för en allmän översyn av revisionens organisation och verksamhetsformer. Bland frågor, som därvid bör särskilt uppmärksammas, nämns främst de om mandatperiodens längd och om de principer som bör tillämpas vid val av revisorer. Det bör allvarligt övervägas, om val bör ske för fyra år, med omval ej endast tillåtet utan normalt förekommande. Lämpligt synes vara en ordning med successiv förnyelse av revisorerna. Vidare bör enligt revisorerna särskild uppmärksamhet ägnas frågan, om särskilda författningsbestämmelser eller organisatoriska anordningar må vara påkallade för att revisorerna mera odelat skall kunna ägna sig åt sitt uppdrag. Uppslaget att omvandla revisionen till ett utskott bör prövas positivt. En annan metod för redovisningen av granskningsarbetets resultat bör även övervägas, närmast att ärendena slutförs vart och ett för sig och framläggs av revisorerna först sedan dessa själva inhämtat yttranden från berörda myndigheter. Slutligen påpekar revisorerna, att kansliets utformning och ställning inte kan förbigås vid en sådan utredning som förordas.

Utskottet

I förevarande motion, vilken väcktes föregående år och då uppsköts till innevarande riksdag, hemställs dels om en utredning rörande åtgärder för att effektivisera riksdagens revisorers verksamhet, dels om vissa omedelbara reformer, avseende revisorssuppleanternas ställning och utformningen av de för revisionen gällande särskilda ersättningsreglerna. I yttrande över motionen har 1965 års revisorer uttalat, att de i likhet med motionären anser det påkallat att en särskild utredning tillsätts för att behandla ifrågasvarande problemkomplex. Revisorerna har gett ett flertal exempel på konkreta frågor, som bör övervägas av en sådan utredning.

Det är uppenbart, att den verksamhet, som bedrivs av riksdagens revisorer, har fått en ständigt ökande betydelse genom den offentliga förvaltningens starka expansion under de senaste decennierna. Som författningsutredningen framhöll kan revisorerna verka inte bara som ett värdefullt komplement till den under regeringen sorterande revisionsverksamheten utan även utgöra en viktig informationskälla för riksdagen beträffande förhållandena inom statsförvaltningen. Att revisionen år 1949 ombildades från ett organ för en tidsbestämd revisionsförrättning till ett permanent arbetande riksdagens verk framstår med hänsyn härtill som en naturlig följd av utvecklingen. Otvivelaktigt är emellertid att revisionen ännu inte erhållit en sådan uppbyggnad och sådana verksamhetsformer, som svarar mot arbetsuppgifternas vikt. Som framhållits både av författningsutredningen

och av 1965 års revisorer i deras yttrande över föreliggande motion brister revisionen idag åtskilligt i effektivitet. Det är enligt utskottets mening högst angeläget, att möjligheterna att åstadkomma en mera tillfredsställande ordning noga överväges. Utskottet vill därför tillstyrka, att en utredning kommer till stånd rörande möjligheterna att effektivisera riksdagens revisorers verksamhet.

Den förordade utredningen bör verkställa en allmän översyn av revisionens organisation och verksamhetsformer. Därvid bör de olika uppslag och synpunkter särskilt prövas, som framförts av författningsutredningen och av 1965 års revisorer i deras yttrande i detta ärende. Denna prövning bör emellertid ske helt förutsättningslöst; utskottet är sålunda inte berett att nu uttala sig om tanken på att ombilda revisionen till ett utskott men finner tydligt, att åtskilliga problem kan visa sig förenade med en sådan lösning. Utredningen bör särskilt undersöka i vad mån reformer är möjliga inom gällande grundlagsbestämmelsers ram. Utskottet har för sin del på grundval av vad som framkommit i ärendet erhållit uppfattningen, att goda möjligheter finns att åstadkomma förbättringar utan grundlagsändringar, men att vissa sådana torde böra ske.

Frågorna om revisorssuppleanternas ställning och om utformningen av de för revisionen gällande särskilda ersättningsreglerna, där motionären hemställt om omedelbara reformer, bör enligt utskottets mening prövas av utredningen.

Ifrågavarande utredning bör enligt utskottets mening lämpligen, liksom riksdagens organisationsutredning, tillsättas av talmanskonferensen. Den bör bedriva sitt arbete med sådan skyndsamhet, att förslag till de reformer, som är möjliga utan grundlagsändring, kan behandlas vid höstsessionen av årets riksdag och genomföras från och med år 1967.

Utskottet vill slutligen anteckna, att riksdagens revisorer i sin till årets riksdag överlämnade berättelse angående granskningen av statsverket upptagit frågan om revisionens förhållande till riksrevisionsverket. Denna punkt i berättelsen har hänvisats till konstitutionsutskottet, som kommer att upptaga den till behandling först under höstsessionen. Det angivna spörsmålet bör enligt utskottets mening inte beröras av den nu förordade utredningen.

Av anförda skäl hemställer utskottet,

att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 178 från år 1965, uppdraga åt talmanskonferensen att tillsätta en utredning rörande åtgärder för effektivisering av riksdagens revisorers verksamhet i enlighet med vad utskottet ovan anför.

Stockholm den 8 februari 1966

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETERSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson, Damström, fru Segerstedt Wiberg, herrar Sveningsson, Carl Albert Anderson, Dahl, Dahlberg* och Sörenson samt fröken Stenberg; och

från a n d r a kammaren: herrar Adamsson, Magnusson i Tumhult, fru Thunvall, herrar Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping, Larsson i Luttra*, Andersson i Billingsfors, Westberg, Andersson i Storfors och Boo.

* Ej närvarande vid justeringen.

*Till**Riksdagens konstitutionsutskott*

Genom skrivelse den 22 mars 1965 har konstitutionsutskottet berett riksdagens revisorer tillfälle att avgiva yttrande över den vid årets riksdag inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckta motionen nr 178. Med anledning därav får revisorerna anföra följande.

Motionens syfte kan allmänt sägas vara att få en effektivisering av statsrevisionen till stånd. Som en mera kortsiktig åtgärd föreslås att möjligheter skapas för suppleant att aktivt delta i revisionsarbetet. Därutöver anses organisation och verksamhetsformer böra underkastas en grundlig översyn, varvid frågan om statsrevisionens omvandling till ett riksdagens revisionsutskott särskilt bör prövas.

Grundläggande bestämmelser om suppleants deltagande i revisionsarbetet återfinnes i § 72 andra stycket riksdagsordningen, vari stadgas följande.

För varje revisor väljes en suppleant att vid förfall för honom inträda. Vid förfall för både revisor och hans suppleant bestämmes övriga suppleanters tjänstgöring av den ordning, i vilken de blivit valda.

Stadgandet — som före de vid årets vårriksdag genomförda grundlagsändringarna var infört i riksdagsordningen såsom § 73 — överensstämmer i princip med vad som enligt § 36 mom. 3 riksdagsordningen gäller i fråga om suppleant i riksdagsutskott. Då sådan suppleant, utan att ersätta ordinarie ledamot, får vara närvarande vid utskottssammanträde och inom flera utskott (utskottsavdelningar) även får delta i därvid förekommande överläggningar, synes kunna dragas den slutsatsen att något grundlagsfäst hinder icke föreligger för att suppleant på motsvarande sätt medverkar i revisionsarbetet.

I förevarande sammanhang måste emellertid hänsyn jämväl tagas till revisorernas instruktion (SFS 1949: 358 med ändr. 1961: 670), vilken närmare reglerar verksamheten. Av intresse därvidlag är bestämmelserna i § 9, vilken har följande lydelse.

Uppkommer hinder för revisor att vidare delta i revisionen eller uteblir han av annan orsak, skall enligt de närmare bestämmelser, som finnas meddelade i 73 § riksdagsordningen, suppleant inkallas. Beslut därom fattas av revisorerna i plenum och skall avse återstående tid av revisorsuppdraget.

Behöver revisor under pågående revision tillfällig ledighet, skall han därom göra framställning hos revisorerna.

Nu återgivna bestämmelser, såsom de hittills tillämpats och efter sin ordalydelse uppenbarligen bör tillämpas, utestänger suppleant praktiskt taget helt från revisionsarbetet. Är revisor förhindrad att delta i visst sammanträde, förutsättes att hans stol står tom. Endast om hindret är av

mera stadigvarande natur skall suppleant inkallas. Beslut härom får därjämte till följd att den för revisorsuppdraget ursprungligen valde icke kan återtaga sin plats, även om hindret av någon anledning skulle upphöra. Denna effekt skapar i sin tur en obenägenhet att inkalla suppleant, alldeles oavsett det sakliga behovet därav.

Av det sagda framgår att § 9 i revisorerernas instruktion måste helt omarbetas, därest det skall bli möjligt att låta revisorssuppleant, på motsvarande sätt som utskottssuppleant, delta i det löpande arbetet.

En sådan ändring, i vissa hänseenden innebärande en fördubbling av antalet revisorer, skulle utan tvivel medföra en del praktiska svårigheter. Sålunda skulle bl. a. erfordras större lokalutrymmen, både för plenisammanträden och för avdelningssammanträden, än de som för närvarande står revisorererna till buds. Då emellertid med nu tillämpade principer för val av revisorer det ofta icke kan undvikas att revisor blir tillfälligt förhindrad att närvara vid ett sammanträde eller delta i en resa och då det visat sig vara till förfång för verksamhetens behöriga gång att suppleant därvid icke kan träda i hans ställe, anser sig revisorererna för sin del böra tillstyrka motionärens förslag att möjlighet beredes suppleant att i fortsättningen aktivt medverka i revisionsarbetet.

Utöver omarbetning av § 9 i revisorerernas instruktion förutsätter en dylik omläggning av verksamheten att arvodesbestämmelserna anpassas efter det nya läge som då uppstår. För närvarande utgår till revisor ett årligt arvode av 3 720 kronor, varjämte ordföranden och vice ordföranden äger uppbära särskilda tilläggsarvoden om vardera 500 kronor. Bortsett från att den tidigare arvodesdifferentieringen mellan i huvudstaden bosatt revisor och annan revisor numera upphört, har de angivna beloppen gällt oförändrade alltsedan år 1949, ett förhållande som utgör ytterligare ett skäl för att arvodesfrågan nu bör upptagas till närmare prövning. Därvid synes böra övervägas icke blott med vilket belopp arvoden bör utgå utan även om de bör ha formen av årsarvoden eller av sammanträdesarvoden eller om en kombination av de båda nämnda arvodestyperna kan vara mest ändamålsenlig. Den speciella ersättning som må tillkomma suppleant under resa i revisionsärendet torde samtidigt böra författningsmässigt regleras. Allt detta kräver en överarbetning och komplettering av bestämmelserna i § 10 i revisorerernas instruktion.

Vad sedan angår den mera vittsyftande frågan om grunderna för riksdagens revisorers verksamhet i allmänhet delar revisorererna motionärens uppfattning, att gällande ordning härutinnan är mindre tillfredsställande. De olägenheter som framträder äger samband med framför allt följande omständigheter.

Enligt § 72 riksdagsordningen skall val av revisorer företagas årligen. Revisors mandattid är således i princip ettårig. Praxis har dock utvecklats därhän, att omval normalt förekommer visst antal gånger. Riksdagspartierna tillämpar därvid något olika regler, men i allmänhet innehar vederbörande sitt revisorsuppdrag allenast två eller tre år. Även med beaktande av att de personer som utses till revisorer har en långvarig erfarenhet av offentlig verksamhet, ofta förvärvat på betydelsefulla förtroendeposter av olika slag, måste emellertid med hänsyn till statsförvaltningens nuvarande omfång och alltmer komplicerade beskaffenhet en mandatperiod om två eller tre år anses vara alltför kort för ett uppdrag av förevarande karaktär. Vederbörande revisor hinner nätt och jämt att bli förtrogen med de speciella förhållanden under vilka verksamheten bedrivs, innan han nödgas läm-

na sin plats åt en ny tillträdande, som efter ett fåtal år står inför samma situation. Detta ständiga personbyte, som icke minst gör sig märkbart i fråga om ordförandeposten, måste självfallet inverka menligt på arbetets kontinuerliga fortgång och planering samt skapa en viss administrativ osäkerhet. Den korta mandattiden får även till följd, såsom ovan antytts, att revisorsuppdraget förlänas en prägel av tillfällighet, vilket knappast befrämjar en mera helhjärtad arbetsinsats.

Det har ibland hävdats att revisorsuppdragets spridning på ett flertal händer skulle medföra den fördelen, att den erfarenhet som vinnes under revisionsarbetet bättre kan utnyttjas under riksdagsarbetet i övrigt. Gentemot detta må erinras om att anciennitetsprincipen som regel iakttagas vid val av revisorer, vilket nästan undantagslöst leder till att vederbörande kort tid efter sin avgång som revisor lämnar även riksdagen. Betecknande är att av de nuvarande riksdagsledamöterna allenast åtta i första kammaren och fem i andra kammaren varit revisorer. De angivna talen tyder knappast på att den fördel man velat se förknippad med den korta mandatperioden skulle ha något verklighetsunderlag.

En annan olägenhet som följer av nuvarande regler för riksdagens revisors verksamhet må här något beröras. Det gäller sättet för publicering av resultatet av den verkställda granskningen, försåvitt avser statsverket.

Härutinnan föreskrives i instruktionen att över revisionen skall avge särskild berättelse. Dagen härför är fastställd till den 15 december eller, om helgdag då inträffar, den 16 december. Om särskild anledning därtill anses föreligga, må revisorerna därjämte före nämnda dag avge berättelse i visst ämne. Denna möjlighet begagnas dock ytterst sällan; det normala är således att de iakttagelser som gjorts under granskningen redovisas i ett sammanhang. Enligt gammal praxis delgives dagspressen genom ett TT-referat huvudinnehållet i berättelsens olika punkter samtidigt med avlämnandet. Först därefter införskaffas genom Kungl. Maj:ts försorg yttrandena och förklaringar från vederbörande myndigheter m. m.

Mot detta tillvägagångssätt kan riktas invändningar i framför allt två avseenden. För det första vållas en icke önskvärd splittring och snedbelastning av det löpande arbetet genom att de olika ärendena icke kan slutbehandlas i tur och ordning utan måste hållas »öppna» till långt fram på hösten, då under några korta veckor och ofta efter stark forcering berättelsen skall ges den definitiva utformningen. För det andra skapas icke sällan onödiga missförstånd och motsättningar genom att därav berörda myndigheter först i efterhand får del av revisorernas uttalanden. Att redovisningen av revisionsarbetets resultat är koncentrerad till en bestämd tidpunkt under året brukar dessutom på sina håll framkalla högt uppskrivade förväntningar om sensationer, vilket knappast bidrager till en objektiv och mera nyanserad debatt om de spörsmål som revisorerna fäst uppmärksamheten på.

I förevarande sammanhang må slutligen framhållas, att den praxis som under senare år utbildats i fråga om riksdagens ställningstagande till revisionsberättelsen ej heller ter sig särskilt tillfredställande. Tidigare behandlades berättelsens olika avsnitt, med några få och av anslagstekniska skäl föranledda undantag, på endast en avdelning inom statsutskottet. Numera uppdelas emellertid berättelsen såväl på en rad olika utskott som inom statsutskottet på dess olika avdelningar. Det motiv som föranlett denna omläggning — att visst ärende skall hänskjutas till det utskott (den utskottsavdelning) dit det enligt eljest tillämpade principer sakligt hör — är själv-

fallet i och för sig riktigt. Uppdelningen har å andra sidan medfört att det icke längre är möjligt att få någon samlad överblick över den ställning som riksdagen visst år tagit till revisorernas uttalanden; erinras må att 1963 års berättelse behandlas i icke mindre än tio olika utlåtanden, fördelade på sex utskott. I många fall är behandlingen också ytterst summarisk och kan knappast anses svara mot betydelsen av de ämnen som redovisas i berättelsen.

I författningsutredningens betänkande med förslag till regeringsform (SOU 1963: 17) har frågan om en effektivisering av riksdagens revisorers verksamhet varit föremål för viss uppmärksamhet. Av kända skäl är det emellertid ovisst i vad mån de olika förslag som framlagts av utredningen kommer att läggas till grund för en författningsreform. Avsikten synes nu närmast vara att överläggningar i saken skall upptagas mellan företrädare för de fyra demokratiska partierna. Självfallet är det icke möjligt att nu ha någon bestämd uppfattning om resultatet av dessa överläggningar, men man torde kunna räkna med att frågan om statsrevisionens organisation och verksamhetsformer kommer att tilldraga sig endast en ringa del av intresset i den stora mängd av författningsfrågor som därvid behandlas. Mot denna bakgrund anser revisorerna i likhet med motionären det vara påkallat, att en särskild utredning tillsättes för behandling av förevarande problemkomplex.

Vilka frågor som enligt revisorernas mening därvid bör ställas i förgrunden framgår i stort sett av den kritiska belysning som i det föregående ägnats vissa sidor av verksamheten. Av grundläggande betydelse är frågan om mandatperiodens längd och om de principer som i övrigt bör tillämpas vid val av revisorer. Det synes således böra allvarligt övervägas om icke, såsom författningsutredningen föreslagit, mandatperioden bör förlängas till fyra år. Självfallet bör, för att effekten därav skall bli den avsedda, omval icke blott tillåtas utan även bli normalt förekommande, varvid reglerna lämpligen bör utformas så, att de i mån av behov möjliggör en successiv förnyelse av revisionen. Speciell uppmärksamhet synes vidare böra ägnas frågan, i vad mån särskilda författningsbestämmelser eller organisatoriska anordningar kan vara erforderliga för att revisorerna mera odelat skall kunna ägna sig åt sitt ansvarsfulla och maktpåliggande uppdrag. Enligt motionärens mening skulle denna fråga kunna lösas genom att statsrevisionen gäves ställningen av ett permanent arbetande utskott, varav även skulle följa att revisionen finge befogenhet att direkt hänvända sig till riksdagen med de framställningar som bedömdes vara motiverade. I jämförelse med nuläget skulle en dylik lösning otvivelaktigt medföra stora fördelar, och förslaget torde därför böra positivt prövas.

Som också berörts i det föregående framstår nu tillämpade former för redovisningen av granskningsarbetets resultat som otillfredsställande. Det synes därför vara i hög grad förtjänt att övervägas om icke en annan metod i fortsättningen bör tillämpas, innebärande att revisionsärendena fortlöpande slutföres var för sig och delgives riksdagen i form av officiella uttalanden från revisorernas sida först sedan förklaringar inhämtats från de av saken berörda myndigheterna.

Vid en översyn av nu äsyftat slag kan frågan om utformningen av det kansli som revisorerna även framdeles får anses vara i behov av självfallet icke förbigås. Vid prövningen av personalorganisationen samt däri ingående tjänstemäns antal och löneställning torde böra beaktas icke blott arbetets höga kvalitet och säregna, från den administrativa karriären

i övrigt avvikande natur utan även den i flera hänseenden ömtåliga och utsatta ställning som ifrågavarande tjänstemän intager.

Till sist må erinras om att frågan om riksdagens revisorers verksamhet äger visst samband med frågan om den statliga revisionens ställning över huvud taget. Revisorerna anser sig dock sakna anledning att i förevarande sammanhang närmare ingå på nämnda spørsmål.

Sammanfattningsvis må uttalas att revisorerna i nära överensstämmelse med motionärens förslag tillstyrker dels att möjlighet beredes suppleant att fortlöpande deltaga i revisionsarbetet, vilket förutsätter en omedelbar överarbetning av §§ 9 och 10 i revisorernas instruktion, dels att en särskild utredning utan dröjsmål tillsättes för att i övrigt pröva frågan om organisation och verksamhetsformer för riksdagens revisorer. Mariestad den 14 juni 1965.

På riksdagens revisorers vägnar:

BENGT ELMGREN

Per Dahlberg